

החיצוניות ואפילו לאפקטים שבציור רגיל אין להם כל מקום; אך היקפה של תערוכתו חורג לחלוטין מהתחום המוגדר של תערוכת איורים. אלמלא הגיע שמואל כ"ץ לשליטה טכנית וירטואוזית, אפשר היה אולי לטעון שיש כורח להשתמש באפקטים חיצוניים כדי ל"השלים ולשפר" את פגמי הרישום; אך גם אם לא מתייחסים לתוכן הפנימי השטחי, ודנים אך ורק באמצעי הביצוע, אפשר למצוא מראייה ראשונה שאין לצייר כל צורך בשימוש באפקטים השונים, וממילא המסקנה היחידה האפשרית היא שאותם האפקטים נעשו פשוט משום ששמואל כץ מעדיף אפקטים; הם חלק מטעמו הציורי.

אין כאן ניסיון לטעון שרישומיו של שמואל כ"ץ אינם "נאים לעין" או חסרי ערכים דקורטיביים, ודבר זה - דבר היותם "אסתטיים" - מהווה אולי את הסכנה הגדולה שבם. "אסתטיות" במובן זה, כשהיא נתמכת בכל אותם אפקטים המוזכרים לעיל, מופנית ישירות לטעם קהל, המוכן לקנות הכול אם הוא מוצא אריזה נאה. אין להסיק מכאן ששמואל כ"ץ מנסה לאחוז עיניים ביודעין. מתקבל על הדעת שהוא עושה כמיטב יכולתו ומושגיו, אך הדיון הוא בציור המוגמר ולא בכוננותו הטובה, או הפחות טובות, של הצייר.

אם למישהו נדמה שאין ציוריו של שמואל כ"ץ רק בבחינת אריזה נאה ויש בהן גם תכנים מעמיקים יותר, כל שעליו לעשות הוא להיזכר ולהשוות את ציוריו של שמואל כ"ץ העוסקים ב"בית קפה בגיבוטי", "הר ציון בירושלים", "ערביות" ו"קבר שמעון בר יוחאי במירון". העומק הרגשי - אם אפשר לקרוא לו כך - שווה בכלם, הגישה האקזוטית שווה בציור "בחצר המשק" ו"אוהל בדואי". לפנינו, במופגן, ציור של תייר זריז-מכחול, שיש לו כל "העומק" של תייר, אך למרבה הצער, ללא יכולתו של תייר רגיש באמת לחשוף אמיתות שלעתים הן נעלמות מעיני אלה המצויים במקום זמן כה רב, עד שהפסיקו לראות את אשר סביבם.

1965

שלמה עוזרי

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 8.1.65 / תע' יחיד / גלריה 220 / תל-אביב

אסכולת האימפרסיוניזם המופשט היא האסכולה הציורית המגובשת והמפותחת ביותר בארץ. יותר מכלל אסכולה אחרת קמו לה בארץ פלגים ותת זרמים, וגם ציורו של שלמה עוזרי הוא אחד מהם.

358

הבולטים באמני אסכולה זו בארץ הם זריצקי, שטרייכמן ובמידת מה גם סטמצקי; והם בונים את ציוריהם ממשויות מכחול, בהן מזדהה התנועה, הצבע והחומריות. אבל שלמה עוזרי מפריד בין אלמנטים אלה וחוזר למקור האימפרסיוניסטי. מגעי המכחול בציוריו -

קצרים, רבי-שכבות, טהורי-צבע ומזכירים במידה רבה את הציור הנאו-אימפרסיוניסטי של הפונטיליסטים. שלא כציור הפונטיליסטי, בו מונח הצבע בשכבות שקופות וקלות, יש בציורו של עוזרי חומריות עבה: ברובד הראשון נקבעת הצורה - בדרך כלל צורה פשוטה - המשמשת כמסך לפיתוח הצבעוני והצורני שיבוא ברבדים העליונים; צורה זו היא בעלת חומריות בולטת, וגם כאשר היא נעלמת כמעט כליל מבחינה צבעונית וצורנית עם פיתוח הציור, נשארת החומריות ובולטת מעבר לכל הצבעים. על רובד-בסיס זה מעלה עוזרי שכבות מספר העשויות מגעי מכחול רבי-גוונים עד שכל צבע משתקף בכל משטח הבר. שלב זה קרוב לגישה הפונטיליסטית, אך שונה ממנה בזה שאין עוזרי משתמש במכחול שקוף אלא במה שנקרא בשפת הציירים "מכחול יבש". השתקפות הצבע הנמצא בשכבה התחתונה אינה מושגת, לכן, על ידי צבע עליון שקוף ודק, אלא על ידי "מכחול יבש", שבהיותו חומרי ומפורר אינו מכסה לגמרי את השכבה התחתונה ומאפשר לגווניה להציץ ולבצבץ מבפנים.

משיכת מכחול פונטיליסטיות, שאליה מצטרפת חומריות, הינה סטאטית במהותה, ולכן נאלץ שלמה עוזרי, כאשר הוא שואף ליצור רושם יותר דינאמי-תנועתי, להשתמש בסדרה של מגעי מכחול כאלה שתיצור מעין "שרשרת מגעים" שהמשכיותה צריכה לרמוז לתנועה. מובן ש"תנועה" בפרודות כזו אינה שווה בעוצמתה לתנופת מכחול רצופה וחד-משמעית, וכך גם ציוריו ה"תנועתיים" יותר של עוזרי הם סטאטיים בעיקרם. האפקט הכללי הוא של שטיח רב-גוני, חומרי ועתיד צבע, דקורטיבי במהותו.

מעניינת ההשוואה בין ציורי השמן של עוזרי ובין האקוורלים ה"מיוחסים" פחות, אך השלמים ועשירים יותר. בניגוד לציורי השמן, אין באקוורלים - מעצם אפשרויותיהם הטכניות - כל חומריות ודווקא חוסר חומריות זה מעניק לאקוורלים מימד נוסף שאינו מצוי בציורי השמן: באקוורלים יש תחושה של השתברות צבעונית תלת-מימדית ממש. ציורי השמן החומריים יוצרים - מפאת החומריות עצמה - תחושה דו-מימדית ורחוקה משהו. דחיסות זו אינה קיימת באקוורלים, שהם המוצגים הנאים והשלמים ביותר בתערוכה.

נתה קפלן

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 8.1.65 / תע' יחיד / גלריה "צ'מרנינסקי" / תל-אביב

תערוכתה של נתה קפלן, המורכבת מכ-30 ציורי שמן, הינה אקלקטית ביסודה; אפשר למצוא בה ציורים המוגשים בתפיסה אקספרסיוניסטית, שימוש בחומר כשלד אמורפי האמור לרמוז למושא פיגורטיבי, ציורים אימפרסיוניסטיים בתפיסתם ועוד.

359

בציורים אלה ניכר היטב הפער בין התוכן, אותו רואה הציירת בציור - והמרומו בשם הציור - ובין התוכן המצוי בציור עצמו והנובע ממבנהו, מצבעיו, מתנועתו הפנימית ומחומריותו. הציור "המעמד", שתוכנו צריך לרמוז לחוויותיה של הציירת נוכח הלוויתו של זאב ז'בוטינסקי, מעיד על הטעות המהותית בתפיסתה של נתה קפלן, המנסה להצמיד תוכן